

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 21/4/82

15 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ Η ΜΟΝΗ ΛΥΣΗ...

Αντλήσαμε τὰ διδάγματα από τήν τραγική εμπειρία;

Συμπληρώνονται σήμερα 15 χρόνια από τήν αποφράδα εκείνη ημέρα κατά τήν οποία εγκαθιδρύθηκε στή χώρα μας, από μία σπείρα ανέντιμων, άσημων και ιδιοτελών πραιτωριανών, η πιό οδυνηρή, η πιό ατιμωτική και η πιό εθνοφθόρος τυραννίδα από όσες εγνώρισε ο νεώτερος Ελληνισμός. Δεν θά σβήσει, δεν πρέπει νά σβήσει ποτέ η μνήμη τής 21ης Απριλίου 1967 πού στάθηκε η αφετηρία τής επτάχρονης νύχτας τής επτάχρονης εκείνης δοκιμασίας καθαρτηρίου, πού κατέληξε στήν μεγαλύτερη και χειρότερη εθνική συμφορά πού έπληξε τόν Ελληνισμό μετά τήν Μικρασιατική καταστροφή.

Οι επέτειοι είναι ευκαιρία απολογισμών και ανασκοπήσεων, ελέγχων και κριτικών θεωρήσεων, πού επιτρέπουν βαθύτερες και πιό αντικειμενικές εκτιμήσεις τών συμβάντων του παρελθόντος. Εκτιμήσεις πού μπορούν νά φωτίσουν τόν δρόμο πρός τό μέλλον και νά γίνουν έτσι αφετηρία γιό διορθώσεις πορείας, σωστότερες στάσεις και επιλογές και αποφυγή ασφαμάτων του παρελθόντος — οσοδήποτε φυσικών ή και, ενίοτε, αναπόφευκτων.

Στά χρόνια πού μεσολάβησαν από τήν κατάλυση τής δικτατορίας έγιναν άφθονες αναλύ-

σεις πού οριστικά ανώτερα στοιχεία της — εκδηλώθηκε και έγινε προσδιοριστική του ρυθμού τής δημοσίας Ζωής μας και τής συμπεριφοράς μας μόνο σ' ένα σύντομο διάστημα μετά τήν κατάρρευση τής τυραννίδας, όσο ήταν ακόμη καυτή η τραυματική εμπειρία και ζωντανή η «δυναμική» τήν οποία είχε γεννήσει.

“Επειτα, βαθμιαία, υποχώρησε και παραχώρησε τήν θέση της σέ πρόσωπα, σχήματα, μεθόδους, νοοτροπίες και στάσεις τής προδικτατορικής περιόδου — σέ όλο τό φάσμα τών πολιτικών μερίδων και πολιτικών ταυτοτήτων και «ιδεολογιών». Με λίγες, ποσοτικά, εξαιρέσεις. Στο προσκήνιο τής δημοσίας Ζωής μας εισπήδησαν και πάλι ορμητικά είτε οι αμέτοχοι και άγεστοι τής δοκιμασίας, πού έσπευσαν νά επωφεληθούν τών «δυνατοτήτων» αναρριχήσεως και «βολέματος» πού παρέχει τό ελεύθερο πολίτευμα, είτε και μέτοχοι, οι οποίοι, όμως, είτε πέρασαν από τό καμίνι χωρίς τίποτε νά διδαχθούν, είτε είδαν τήν συμμετοχή τους αυτή ως «προσόν» γιό σταδιοδρομία στόν στίβο τής δημοσίας Ζωής και ως οιοσεί «γραμμάτιο» γιό «εξαργύρωση». Μαζί μέ αυτούς, βέβαια, και λίγοι — φευ! — άξιοι και, ταυτόχρονα, άγνοϊ και καθαροί τήν καρδίαν», οι οποίοι, όμως, δεν μπόρεσαν νά δώσουν τόν τόνο...

ΤΟΥ ΚΩΝ. Π. ΚΑΛΛΙΓΑ

σεις τών αιτίων, συναρτήσεων και συνθηκών τής εγκαθιδρύσεώς της. Όπως έγιναν πολλοί και εμπειριστωμένοι απολογισμοί τών έργων και τών ημερών τών επίορκων σφετεριστών τής Ε-Εουσίας. Τό Ζήτημα, τώρα, είναι άν αντλήσαμε τὰ διδάγματα πού ανακλύπουν από τήν τραγική εμπειρία και τίς αναλύσεις τών αιτίων της. “Αν αλλάξαμε και διορθώσαμε στάσεις, συμπεριφορές και συνθήκες πού επέτρεψαν τήν κατάλυση τής συνταγματικής νομιμότητας κατά τήν απριλιανή εκείνη ημέρα. “Αν εξαλείψαμε τὰ στοιχεία εκείνα, υποκειμενικά και αντικειμενικά, πού καθιστούσαν χωλή και ελαττωματική τήν μεταπολεμική δημοκρατία μας και εξέθρεψαν τίς «νεοπλασματικές» εκείνες εξεργασίες πού είχαν, ως κατάληξη και ορισκή μορφή, τό απριλιανό πραξικόπημα

Θέτουμε τό ερώτημα, ως κεντρικό θέμα τής σημερινής, 15ης επετείου, διότι φοβόμαστε ότι τὰ παθήματα δεν έγιναν μαθήματα — τουλάχιστον σέ όση έκταση θά έπρεπε — και δεν διέπλσαν ανάλογα τίς στάσεις και συμπεριφορές τής πλειονότητας τών προσώπων, τών πολιτικών σχηματισμών και τών κοινωνικών ομάδων πού διαδραματίζουν ενεργό ρόλο στήν μεταδικτατορική Ελλάδα και κινούνται στό προσκήνιο τής δημοσίας και κοινωνικής Ζωής μας ως κύριοι φορείς τών εξελίξεων. Η ωρίμανση τών συνειδήσεων πού συντελέσθηκε σέ εκτεταμένα στρώματα τής ελληνικής κοινωνίας — και ιδίως στά

Τό πνεύμα πού επικράτησε στόν ελληνικό λαό και στήν ιδύουσα μερίδα κατά τήν κατάρρευση τής τυραννίδας μέσα στίς φλόγες τής εθνικής συμφοράς τήν οποία η ίδια είχε προκαλέσει, ήταν αξιοθαύμαστο και δικαιολογούσε κάθε αισιόδοξία ότι, έχοντας αποβάλει «τόν παιλιόν άνθρωπον», πορευόμαστε πρός ένα ποιοτικό άλλο μέλλον: ομόνοια, συγκέντρωση στά ουσιώδη, έλλειψη φατριασμών, σωστά (στήν πλειονότητά τους) μέτρα αποκαταστάσεως θεσμών και προσώπων, αναζήτηση τών πράγματι καλύτερων και κατάλληλων — μέ γνώμονα και τήν στάση τους κατά τήν τυραννίδα — γιό τήν επάνδρωση θέσεων ευθύνης κλπ., χαρακτήριζαν τό κλίμα τών ημερών εκείνων. “Ήσαν τόσο σωστά και ελπιδοφόρα τὰ όσα έγιναν κατά τό πρώτο τετράμηνο μετά τήν απελευθέρωση, ήταν τέτοιο τό πνεύμα πού επικράτησε παντού κατά τίς κρί-

13 χρόνια μετά...

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ 1η ΣΕΛ.

σιμες αλλά και γεμάτες έξαρση εκείνες εβδομάδες ώστε, όπως είπαμε, να δικαιολογείται, κάθε αισιοδοξία για ένα πράγματι νέο και καλύτερο μέλλον, μακριά από τις δυσπλασίες, τις ψυχώσεις και ανώριμες νοοτροπίες, στάσεις και συνήθειες του παρελθόντος.

Δυστυχώς, η αισιοδοξία εκείνη δεν δικαιώθηκε — ή τουλάχιστον, δεν δικαιώθηκε πλήρως.

Βέβαια, τα όσα συντελέστηκαν στη χώρα μετά την κατάλυση της τυραννίδας και σε σχέση με τις κυριολεκτικά τραγικές περιστάσεις που η τυραννίδα εκείνη μάς εκληροδότησε, αποτελούν αληθινό θαύμα. Με τον έσοχο κίνδυνο να επικρέμεται, αποκαταστάθηκε η δημοκρατία σε μια πληρότητα που δεν είχαμε γνωρίσει μεταπολεμικά και η χώρα, την οποία η δικτατορία είχε αποδυναμώσει και στον τομέα της άμυνας, ανέκτησε μία αμυντική θωράκιση που κατοχυρώνει πλέον την εθνική μας ασφάλεια. Πολλά και σημαντικά συντελέστηκαν και σε άλλους τομείς — και πρώτο απ' όλα η ένταξη της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Ναι, αλλά, στον χώρο της δημόσιας ζωής μας και στις ανθρώπινες συμπεριφορές, σαν σε παλιροιακό φαινόμενο, σημειώθηκαν ποιοτικές καθιζήσεις και οπισθοδρόμηση σε νοσηρά σχήματα και νοσηρές στάσεις, καταστάσεις και ροπές που χαρακτηρίζαν ένα όχι στιλπνό παρελθόν και που δεν είναι εποικοδομητικές ούτε της δημοκρατικής ομαλότητας, ούτε του όλου ποιοτικού του δημόσιου βίου. Από όλους δε, Κυβερνήσεις και αντιπολιτεύσεις, πλειοψηφίες και μειοψηφίες, κόμματα και πρόσωπα, κυβερνώντες και κυβερνώμενους. Σε όλο το φάσμα και κάτω από όλα τα «χρώματα» και όλες τις «επιγραφές». Με λίγες — και εκλεκτές — εξαιρέσεις.

Αναξιοκρατία, εὐνοίες, ανεπάροκειες και ποιοτικές καθιζήσεις ήσαν και είναι ορατές διά γυμνού οφθαλμού, έστω και σε ποικίλλουσα έκταση, κάτω από όλες τις κυβερνήσεις — με εξαίρεση ίσως την πρώτη — της μεταδικτατορικής οκταετίας, συμπεριλαμβανομένης και της παρούσης. Ιδιοτέλειες και φατορισμοί. Ανάδειξη αρριβιστών και κυνικών «καταφερ-

τζήδων» — συχνά των ίδιων, κάτω από «διάφορες» κυβερνήσεις και παρά την όποια εναλλαγή «κρατούντων». Αναρρίχηση σκυβάλων και παραμερισμός ή αγνόηση αξίων. Ενδοτική στάση απέναντι σε εξωφρενικά και ιταμά «αιτήματα» διαφόρων «τάξεων», που είναι, εξαρθρωτικά του κοινωνικού ιστού και καταλυτικά της ικμάδας και του δυναμισμού κάθε ανθρώπινης κοινότητας. Εκχυδαϊσμός και ποιοτική κατάπτωση των, τρόπων και εκφράσεων, για λόγους προσηταιρισμού ενός «πλήθους» που αντιμετωπίζεται ως «πελατεία». Η δε επάνοδος σε μεθόδους παραγοντισμού του παρελθόντος συνοδεύεται, «εντεύθεν» και «εκείθεν», από αναβίωση τόπων και στάσεων που θυμίζουν την εποχή των εμφυλίων παθών ή — στην καλύτερη περίπτωση — το κλίμα που επικρατούσε στις παραμονές του αριλιανού πραξικοπήματος. Σαν τίποτε να μη διδαχθήκαμε και τίποτε να μη λησμονήσαμε.

Καιρός είναι να συνέλθουν και οι «μέν» και οι «δέ» και ν' αναλογισθούν ότι η παραβίαση των «κανόνων» του παιγνιδιού της δημοκρατίας, στους οποίους συγκρατίζονται η έλλειψη οξύτητας και η μη επιδίωξη της «κατά κράτος» επικρατήσεως, καταλήγει στην κατάλυση της εις βάρος όλων, από κάποιους «τρίτους». Και ότι τα πράγματα έχουν μια αυτόνομη δυναμική, η οποία, με το ξεπέρασμα ορισμένων ορίων, διαφεύγει των έλεγχο των ανθρώπινων θελήσεων. Αν δεν διδαχθήκαμε αυτό από την αποϊλιανή συμφορά, τότε τι διδαχθήκαμε;

Έχουμε, ωστόσο, την αίσθηση και την ελπίδα ότι η ώρα των φορέων της νέας στάσεως και της νέας συνειδήσεως, που διαμορφώθηκαν μέσα στο καθαρτήριο της δικτατορικής επταετίας, δεν θ' αργήσει, πιά να σημαίνει. Η νέα πραγματικότητα, που παραμερίσθηκε λίγο μετά την εκδήλωσή της, στους πρώτους μήνες μετά την απελευθέρωση, είναι καιρός να παοαμοίσει τις ψευδοπλασίες και τα επιβιώματα ενός μουντού παρελθόντος, που έχει ως κύρια χαρακτηριστικά ένα, άκρατο ποσοτικισμό και έναν στείρο και εξαχρειωτικό ωφελιμισμό. Είναι πιά η μόνη λύση.

Ει δ' άλλως...

ΚΩΝ. Π. ΚΑΛΛΙΓΑΣ